

België en zijn koloniaal verleden – Ons land en zijn mandaatgebieden

Door Joris Frederickx

Waarom juist dit thema?

Naast Groot-Brittannië en Luxemburg heb ik zoals zoveel anderen een bijzondere interesse voor de munten van ons land. Omdat onomstreden het reilen en zeilen van de tot onze voormalige kolonie omgevormde Kongo-Vrijstaat en van de mandaatgebieden, respectievelijk de huidige République Démocratique du Congo, Rwanda en Burundi, ook op onze binnenlandse politiek hebben gewogen en nog wegen, lag voor mij de keuze van dit thema voor de hand. Bovendien heeft België met deze Afrikaanse overzeese gebieden steeds een economische, culturele en emotionele band gehad. En dan zwijgen we nog over het missioneringwerk.

Hoever ga ik met deze verzameling?

Hoe interessant het verzamelen en bestuderen van de bankbiljetten van deze gebieden ook mag zijn, focus ik me op de munten. Ik bedoel wel degelijk munten, want vooral sinds de 2de République Démocratique du Congo na het Zaïre-debacle van start ging, is er door deze staat een uitgifte van wat ik onomwonden sieraden en/of kitscherige beleggingsstukken noem op de markt gebracht. Toch is dit verzamelthema nog niet volledig. De afgebeelde munten in dit artikel zijn niet op ware grootte.

Van Kongo-Vrijstaat tot 2de République Démocratique du Congo (RDC)

Kongo-Vrijstaat (1885 – 1908)

Op de Conferentie van Berlijn, in februari 1885, werd Kongo-Vrijstaat, die nu ongeveer zou overeenkomen met de oppervlakte van de RDC, persoonlijk bezit van de Belgische vorst, Leopold II. Op het ogenblik dat in 1887 de frank, onderverdeeld in 100 centiemen, als munteenheid werd gekozen, waren er veel Europese munten in omloop. Naast veelgebruikte Portugese macutas, ja zelfs naast de beroemde Maria-Theresiataler, gingen er ook nog veel ruilobjecten van hand tot hand. Het zou heel wat voeten in de aarde hebben, vooraleer ruilhandel en betalingen in natura voor het muntmetaal moesten wijken.

In de periode van de afhankelijke Kongo werden er nooit gouden munten geslagen, maar voor Kongo-Vrijstaat wel zilveren munten van 5 frank, 2 frank, 1 frank en 50 centiemen. Ook geperforeerde koperen munten van 10, 5, 2 en 1 centiem kwamen in omloop. In een latere fase werden er nog munten in kopernikkel van 5, 10 en 20 centiem geslagen. Om het privé-bezit van Kongo-Vrijstaat te beklemtonen verscheen de volgende legende, op verschillende manieren afgekort, op de betrokken muntstukken: Leopold II Roi des Belges Souverain de l'Etat Indépendant du Congo. In deze periode waren de legendes in het Frans.

Belgisch Kongo

Leopold II (1908 – 1909)

Op 15 november 1908 werd Kongo-Vrijstaat een Belgische overzeese kolonie. Door deze overdracht werd de noodzaak van de Bank van Belgisch Kongo duidelijk. In deze periode werd onze kolonie in de Latijnse Muntunie opgenomen. Er werden

kopernikkelen muntstukken van 5, 10 en 20 centiem geslagen. Zoals op de munten met lagere waarde uit de jaren van Kongo-Vrijstaat werd het monogram van Leopold II behouden, maar kregen ze logischerwijs een nieuwe, deze keer tweetalige legende: Congo Belge – Belgisch Congo.

Albert I (1909 – 1934)

De koperen 1- en 2-centiemstukken, alsook de kopernikkelen waarden van 5, 10 en 20 centiem werden van een nieuw monogram voorzien. Uiteraard werd het vijfmaal de A in stervorm van Albert I. Sommige van de kopernikkelen munten van 5 en 10 centiem werden gedurende enkele jaren, tijdens Wereldoorlog I en even erna, in Birmingham aangemunt. Onder Albert I werden er munten van 1 frank en 50 centiem, alle uit kopernikkel, in omloop gebracht. Het was de bedoeling om het omsmelten of het verkopen van de zilveren munten te voorkomen. Deze 1- frank- en 50-centiemstukken verschenen zowel met Nederlandstalige als met Franstalige legende. Daarna werden tweetalige munten weer troef

Leopold III (1934 – 1951: met tussentijds regentschap van Prins Karel)

Tijdens de eerste jaren van de regering van Leopold III werd er een munt van 5 frank met een toch wel bijzondere legering aangemunt: Cu 863 ‰, Zn 79 ‰, NI 33 ‰, Al 15 ‰, Fe 10 ‰. Opnieuw werden er wegens oorlogsomstandigheden munten in het buitenland geslagen: 50 frank (Ag) en 1 frank (geelkoper) in de South African Mint in Pretoria; de zeskantige 2 frank (geelkoper) in de United States of America Mint in Philadelphia. **Het zeskantige 2-frankstuk blinkt uit door een kemel van een spelfout. I.p.v. Belgisch Congo werd het Belgish.** Nu ja, in de USA geslagen

Prins Karel (regentschap van 1944 – 1950)

Tussen 1946 en 1949 verschenen er naar het ontwerp van het geelkoperen 1-frankstuk van Leopold III munten ter waarde van 1, 2 en 5 frank. Alle werden ze in Zuid-Afrika aangemunt, nl. in de South African Mint in Pretoria.

Boudewijn tot de onafhankelijkheid van Belgisch Kongo (1951 – 1960)

Vanaf 1952 werd er een nieuwe legende ingevoerd. Op de voorzijde bovenaan Belgisch Congo Belge en onderaan Ruanda – Urundi. Op de achterkant met de nominale waarde bovenaan Banque Centrale en onderaan Centrale Bank. Alleen het in 1952 geslagen 5-frankstuk was van geelkoper. Daarna werden de tukken van 50 centiem, 1 en 5 frank van aluminium vervaardigd.

Vanaf Kongo's onafhankelijkheid

Op 30 juni 1960 verwierf Belgisch Kongo zijn onafhankelijkheid onder de naam van République Démocratique du Congo. Onder impuls van Mobutu, ten tijde van de zaïrezing, werd deze naam in République du Zaïre veranderd, om dan na diens val, met de intrede van President Kabila opnieuw een Democratische Republiek Kongo te worden.

Tijdens de woelige beginjaren van de jonge republiek verklaarden sommige provincies zich onafhankelijk. Alleen het mineraalrijke, kortstondig afgescheurde *Katanga* kon in 1961 onder President Tsjombe eigen munten slaan: 1 frank en 5 frank in koper; 20000 gouden 5-frankstukken. Alle met het Kantangakruis

De legendes op het metalen geld werden weer in het Frans gesteld, maar om het zaïrezeringsproces, l'authenticité kracht bij te zetten werd er ten tijde van Mobutu Sese Seko voor de naam van de muntwaarden (terug-)gegrepen naar : likuta, makuta en zaïre.

République Démocratique du Congo (1ste)

1965 5 frank (Al)

1967 10 sengi (Al)

1967-1969 1 likuta (Al)

1967-1969 5 makuta (Cu-Ni)

... en nog een reeks speciale uitgiften.

République du Zaïre

1977 5 makuta (Cu-Ni)

1973-1978 10 makuta (Cu-Ni)

1973-1976 20 makuta (Cu-Ni)

1987 1 zaïre (messing)

1975 2,5 zaïres (Ag)

1975 5 zaïres (Ag)

1987 5 zaïres (messing)

1987 10 zaïres (messing)

1975 100 zaïres (Au)

... en nog een reeks speciale uitgiften.

République Démocratique du Congo (2de)

De munteenheid, de Zaire, werd verlaten om weer naar de 'franc', onderverdeeld in 100 'centimes', over te schakelen. Op één stuk na tonen alle stukken, van de messing frankstukken tot de lagere nominale waarden in aluminium, een dier. Een aluminium 50-centimesstuk uit 2002 draagt op de keerzijde een voetballer.

De 1-frankstukken (Cu-Ni) van 2004 tonen Karol Wojtyła, van priester tot paus. Ook nog een reeks speciale uitgiften.

De beeldenaar is telkens 'de leeuw'.

De voormalige Belgische mandaatgebieden Rwanda en Burundi

Deze gebieden waren oorspronkelijk op het einde van de 19de eeuw bij Duits Oost-Afrika ingelijfd. Na de 2de wereldoorlog werden ze na wat politiek gekibbel onder Belgisch mandaat geplaatst. Na Kongo's onafhankelijkheid, tijdens een tweejarige overgangperiode, werden de allerlaatste Belgische koloniale munten voor het autonome Ruanda-Urundi geslagen. Het waren alle frankstukken. Dit gebeurde door de Banque d'Emission du Ruanda et du Burundi (B.E.R.B.) tussen 1960 en 1964, niet tegenstaande Ruanda en Urundi op 1 juli 1962 onafhankelijk werden. Na een periode van gezamenlijk zelfbestuur werden de nieuwe staten respectievelijk de republiek Rwanda en het koninkrijk Burundi.

Rwanda

Op een zilveren 200-frankstuk na, dat het 10-jarig bestaan van République Rwandaise memoreerde, waren de geldstukken van kopernikkel, brons, aluminium en geelkoper. De nominale waarden van deze muntstukken in onedel metaal waren ½ frank, 1 frank, 5 frank, 10 frank, 20 frank en 50 frank. Er zijn ook nog speciale uitgiften.

Burundi

Vooraleer de Banque de la République du Burundi de uitgiftebank werd, had de Banque du Royaume du Burundi in 1965 een geelkoperen frankstuk in omloop gebracht.

Tijdens de republiek werden dat uitsluitend kopernikkelen en aluminium munten. Drie nominale waarden: 1, 2 en 5 frank. Opvallend bij deze Burundese munten is dat naast het Frans de inheemse taal voor de legendes werd gebruikt.

Ook hier zijn er speciale uitgiften.

Afbeeldingen op munten van onze voormalige kolonie en mandaatgebieden Een beetje voor de hand liggend: op Koning Boudewijn na de opeenvolgende Belgische koningen, de betreffende presidenten, de passende wapenschilden, van enkele regerende Belgische vorsten het monogram, een Kongolese ster, typische fauna en flora, de brandende fakkel en andere Zairese symbolen, de landkaart van Afrika, hotel

Intercontinental, een Portugese karveel, een voetballer, een Nationale Bank, bijzondere personen als Nelson Mandela, Paus Johannes-Paulus II, verder een banderol met de afkorting van de Banque Nationale du Rwanda, de viering van 10 jaar Rwandese onafhankelijkheid gesymboliseerd door twee elkaar de hand drukkende personen, een arbeider in een plantage, het Katangees kruis, een bananentros.